

ILUMINISMUL

Moto:

- ▶ *Sapere aude!* – „Aveți curajul de a vă folosi propriul simț al rațiunii!”
–(Immanuel Kant).

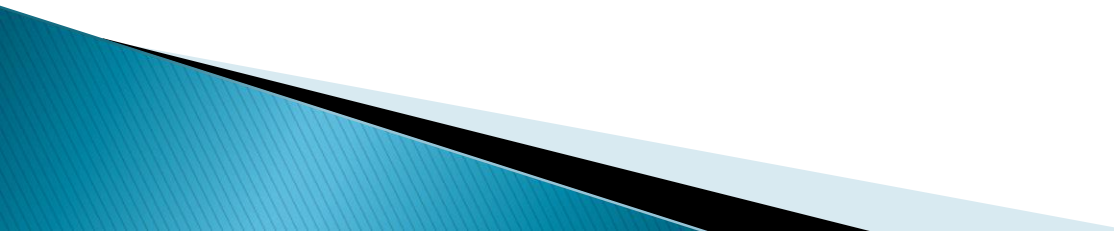
Iluminismul european

▶ Definiție:

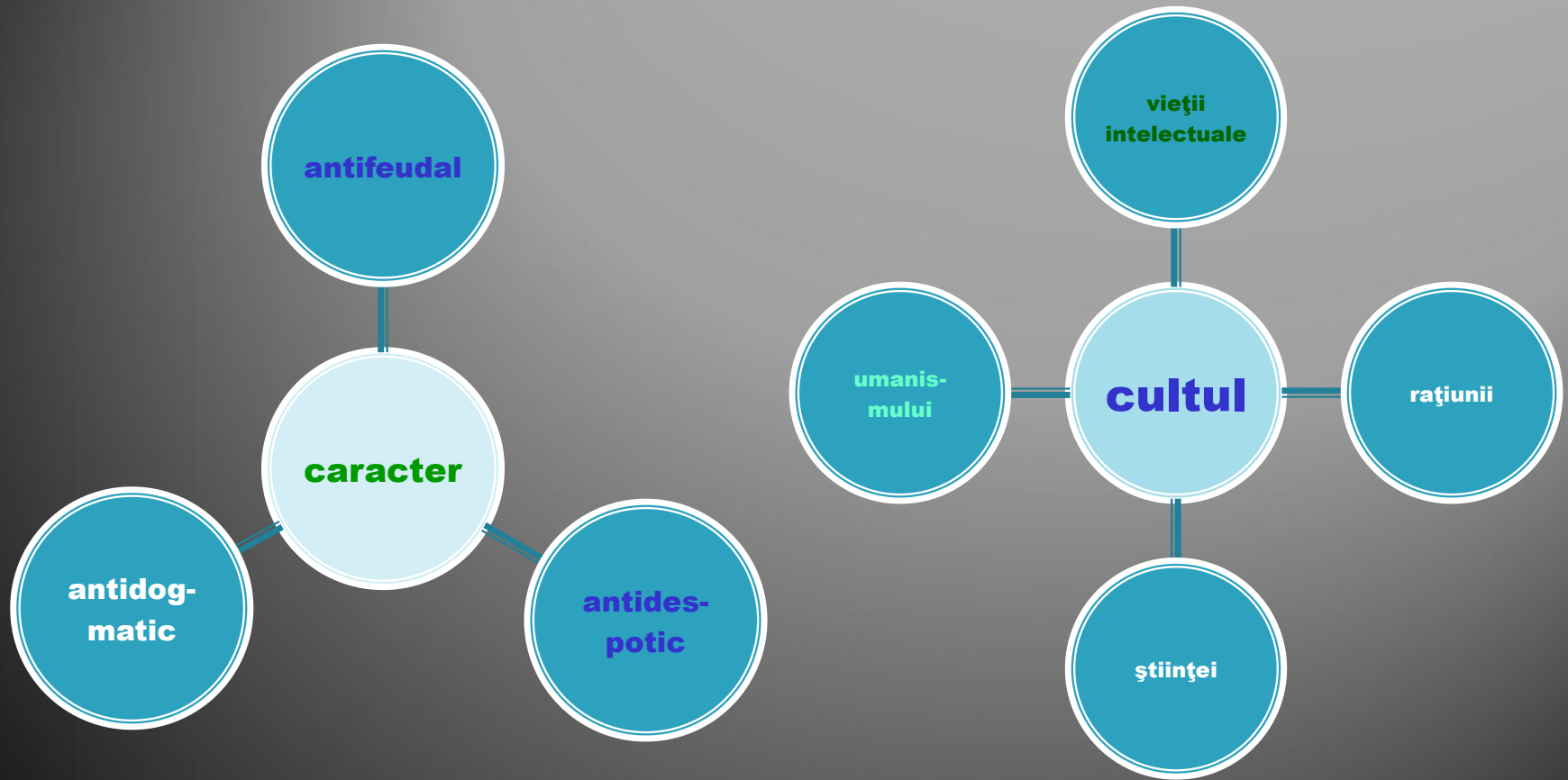
Iluminismul sau *luminismul* este o mișcare ideologică și culturală manifestată în sec. al XVIII-lea în mai multe țări din Europa, care pune accent pe ideea *luminării maselor*.

Cadrul social-istoric:

- ▶ apare în sec. al XVIII-lea, în Anglia, Franța, Germania, apoi și în alte țări;
- ▶ este o mișcare antifeudală care stă la baza pregătirii și înlăptuirii revoluțiilor burgheze din sec. al XVIII-lea și al XIX-lea;

- ▶ 1688–Revoluția burgheză din Anglia;
 - ▶ Parlamentul a votat Declarația drepturilor omului proclamând suveranitatea poporului;
 - ▶ se cristalizează o ideologie care va pregăti Revoluția franceză din 1789.
-

Lupta de emancipare a burgheziei

critică

```
graph TD; A[critică] --- B[monarhia absolutistă]; A --- C[biserica]; A --- D[justiția]; A --- E[școala];
```

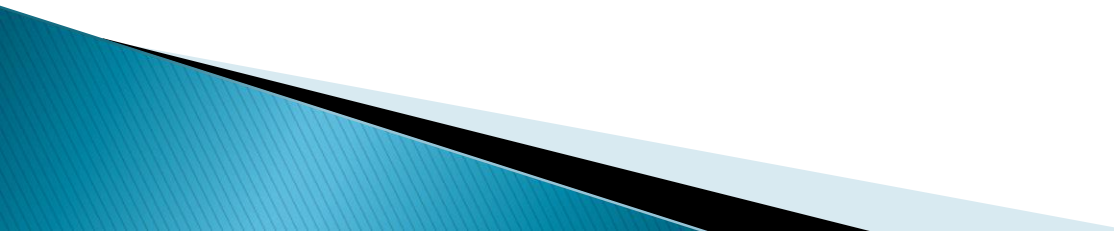
**monarhia
absolutistă**

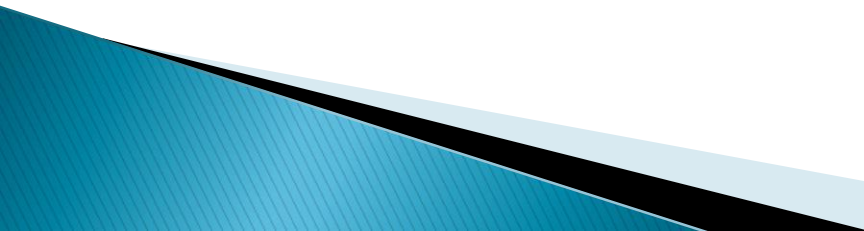
biserica

justiția

școala

Principalele direcții ale ILUMINISMULUI:

- ▶ combate iraționalitatea gândirii și orânduirea feudală;
 - ▶ militează pentru gândirea rațională și egalitatea prin naștere a oamenilor;
 - ▶ acționează pentru luminarea maselor prin cultură;
-

- ▶ contribuie la dezvoltarea gândirii critice;
 - ▶ luptă contra superstițiilor și a prejudecăților;
 - ▶ susține afirmarea libertății individului;
 - ▶ pledează pentru încrederea în știință, progres și educație;
 - ▶ sprijină ideea că forma statală ideală este Republica.
-

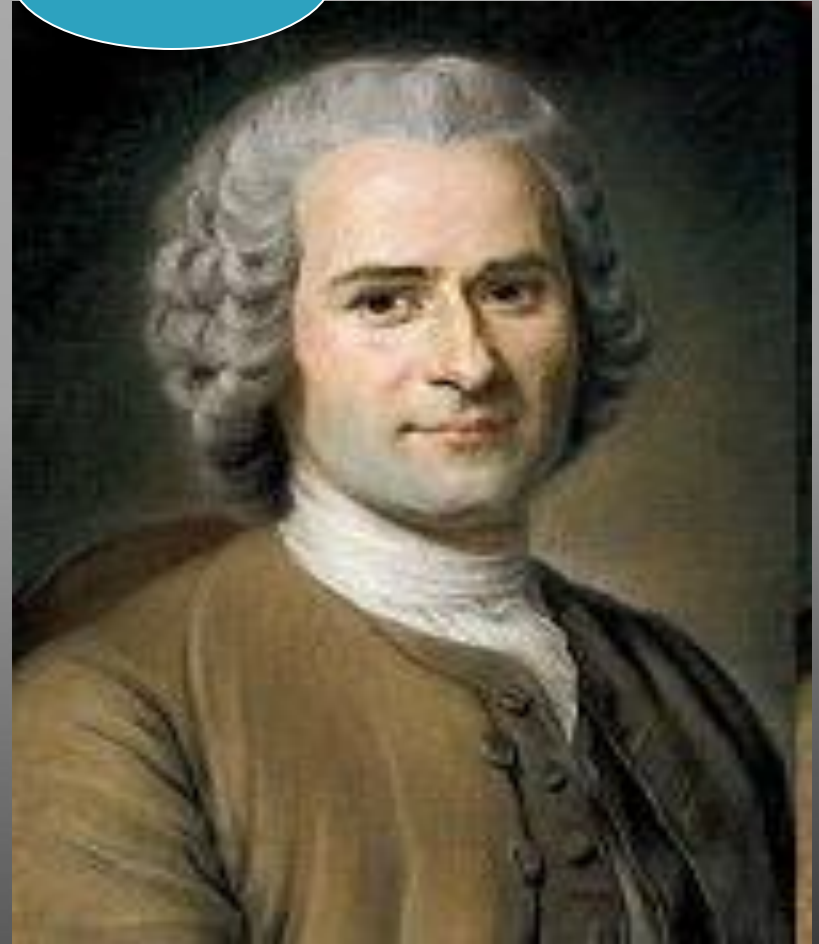
Reprezentanți:

- ▶ Franța: Voltaire, Montesquieu, Diderot, Rousseau;
 - ▶ Germania: Herder, Kant, Lessing, Goethe;
 - ▶ Anglia: J.Locke;
 - ▶ Italia: C.Goldoni;
 - ▶ Rusia: Lomonosov.
-

Diderot

Rousseau

Voltaire

Kant

„Trăim în climatul și secolul filosofiei și rațiunii, cele mai mari genii ale tuturor timpurilor își reunesc lecțiile spre a ne instrui... totul contribuie la perfecționarea înțelegerii noastre și la dăruirea fiecăruia dintre noi a tot ce poate să formeze și să cultive națiunea. Am devenit prin aceasta mai buni sau mai înțelepți?” —Jean-Jacques Rousseau

„Sunt un bun cetățean, dar în oricare țară m-as fi născut, tot așa aș fi fost. Sunt un bun cetățean, fiindcă am fost întotdeauna mulțumit cu starea în care m-am aflat. Fiindcă am consimțit mereu soartei care mi-a fost hărăzită și nici n-am roșit vreo dată de ea, nici n-am pizmuit pe a altora.” —

Montesquieu

O lucrare importantă

- ▶ *Enciclopedia sau dicționarul rațional al științelor, artelor și meseriilor*, cunoscută și ca **Enciclopedia franceză**;
- ▶ realizată de Diderot și d'Alembert între 1751–1780.

Literatura iluministă

- ▶ oglindește ideologia progresistă a epocii luminilor, reflectând tendințele burgheziei în ascensiune;
- ▶ apar opere cu caracter preponderent științific și filosofic;
- ▶ are caracter laic și anticlerical;

Specii

```
graph TD; A[Specii] --- B[romanul filozofic]; A --- C[teatrul de idei]; A --- D[comedia satirica];
```

**romanul
filozofic**

**teatrul de
idei**

**comedia
satirica**

Iluminismul românesc

- ▶ Iluminismul românesc se identifică în mare măsură cu Școala Ardeleană;
- ▶ Acest iluminism a stat în serviciul idealului național, la a cărui fundamentare a contribuit hotărâtor, prin demersul la istorie, la istoria limbii și a poporului. Iluminismul românesc va recurge, la rândul său, la argumentele istorice în favoarea unor revendicări politice.

- ▶ Școala ardeleană a pus în mișcare un amplu proces de afirmare națională și culturală a românilor din Transilvania în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea.
- ▶ Cărturarii acestui curent au adus argumente științifice pentru afirmarea drepturilor românilor din Transilvania. Activitatea lor științifică s-a manifestat pe mai multe planuri: **istoric, lingvistic, filosofic, literar.**

- ▶ Școala Ardeleană s-a înscris în contextul iluminismului german (*Aufklärung*), susținut în plan politic de iozefinism. Diferența față de iluminismul francez este dată de faptul că Școala Ardeleană nu a constituit un curent anticlerical, mișcarea culturală transilvăneană pornind tocmai din sânul Bisericii Greco-Catolice.

Etapele Școlii Ardelene:

- ▶ **Etapa pregătitoare**, prin lupta pentru revendicări politice și naționale dusă de Inocențiu Micu-Klein, episcopul românilor uniți, care cere drepturi și libertăți pentru românii din Transilvania, în schimbul unirii cu biserica romană (Sinodul de la Blaj);
- ▶ **Etapa de elaborare și afirmare a ideologiei naționale**: formularea crezului latinist extremist atât pe plan filologic cât și istoric, dezvoltarea învățămîntului românesc;
- ▶ **Etapa pronunțat iluministă**, care a culminat în Revoluția de la 1848

Trăsăturile mișcării:

- ▶ **Caracterul politic:** în 1791, burghezia română în formare trimite la Viena noului împărat Leopold al II-lea, memoriul intitulat *Supplex Libellus Valachorum*, în care cer, pe un ton moderat, drepturi egale cu ale celor trei națiuni. În ciuda tonului pașnic al revendicărilor, Dieta transilvană, căreia îi este trimis memoriul de la Viena, îl respinge categoric;

- ▶ **Caracterul iluminist:** izolată prin refuzul rezolvării memorandumului, prea slabă economic și politic pentru a iniția o mișcare revoluționară, burghezia română se concentrează într-o mișcare de emancipare națională pe plan cultural. Se înființează numeroase școli cu predare în limba română (Gheorghe Șincai înființează 300 de școli), se tipăresc calendare, catehisme, manuale, cărți de popularizare a științei, cărți populare pentru pătrunderea informației în masele populare largi;

- ▶ **Caracterul erudit:** cărturarii iluminiști au depus eforturi pentru trezirea conștiinței naționale în următoarele domenii:

1. Istoria: au încercat să impună ideea originii pur latine a poporului român, vehiculând teoria exterminării dacilor:

- ▶ – Samuil Micu, *Istoria și lucrurile și întâmplările românilor* – cuprinde idei moderne, iluministe, dar relatează sec evenimentele sau copiază pasaje întregi din cronici;
- ▶ – Gheorghe Șincai, *Hronica românilor și a mai multor neamuri* – dovedește mai mult spirit critic și o informație mai bogată, opera fiind plină de râvnă în susținerea adevărului;
- ▶ – Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* – caracter polemic, fiind mai degrabă un pamflet de idei decât o cronică, dar fără talent literar

2. **Lingvistica**: au susținut ideea originii pur latine a limbii române, cerînd scrierea cu alfabet latin și scrierea etimologică:

- ▶ – **Samuil Micu** și **Gheorghe Șincai**, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* – face o paralelă între latină și română. Ei propun eliminarea cuvintelor de altă origine și înlocuirea lor cu neologisme latinești;
- ▶ – ***Lexiconul de la Buda*** este un dicționar colectiv cvadrilingv (Lexicon românescu–lătinescu–ungurescu–nemțescu), apărut în **1825** la Buda, care îmbogățește limba română cu numeroase neologisme romanice, înlocuindu-le pe cele de alte origini;
- ▶ – **Petru Maior**, la sfîrșitul *Istoriei pentru începutul românilor în Dacia*, include o *Disertație pentru începutul limbii române*, în care afirmă că limba română provine din latina populară.

3. Literatura: Ion Budai Deleanu, Țiganiada

Cunoscută și ca *Tabăra țiganilor* (ediție definitivă de Jacques Byck, 1800–1812) este singura epopee în limba română

- ▶ opera are un caracter satiric; se satirizează, într-o formă alegorică, orânduirea feudală;
- ▶ critică prezentul decăzut, tinerii boieri care-și duc viața în lenevie;
- ▶ critică exploatarea poporului, lăcomia preoților, ipocrizia călugărilor

Samuil Micu (Elementa
lingue daco-romanae,
sive valachicae” –
Caracterul romanic al
limbii române)

Petru Maior (“Istoria
pentru începutul
românilor în Dacia” -
Originea exclusiv latină a
românilor)

Gheorghe Șincai

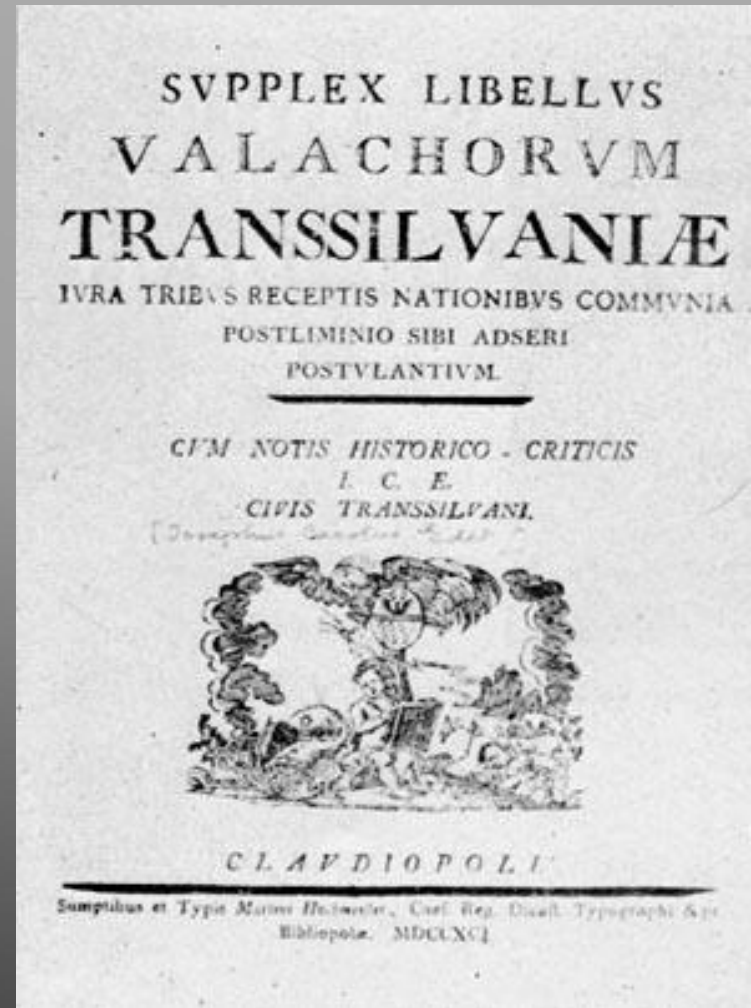
(“Cronica românilor și a mai multor neamuri”-Vechimea și continuitatea românilor în Transilvania

SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM

- Memoriul înaintat în anul 1791

Curții de la Viena, în cadrul mișcării de emancipare a românilor transilvăneni

- ▶ **Învățământul** a contribuit și el la răspândirea ideilor iluministe. Academii domnești, întemeiate în Țara Românească între 1678–1688, în Moldova la 1707, au reprezentat într-adevar un însemnat focar de cultură al Răsăritului ortodox.

- ▶ O altă formă de manifestare a spiritului iluminist a fost interesul pentru **tipărirea de cărți**. Între **1700** și **1800**, s-au tipărit de către români 799 de cărți dintre care 617 în **românește**, iar 182 în **grecește**, **latinește**, **slavă**, etc. Procentul de carte laică a crescut necontenit, în dauna subiectelor religioase.

CONCLUZII

- ▶ *Epoca lumînilor* a constituit o cotitură importantă în dezvoltarea spirituală a omenirii, o victorie semnificativă a rațiunii asupra concepțiilor mistico-religioase din Evul mediu. Luând naștere în diverse țări, în diferite perioade de timp, această mișcare totdeauna a fost produsul unui mediu socio-istoric bine determinat. Enciclopedia lui Denis Diderot reprezintă chinteseșența spiritului Iluminismului, sau al Epocii Rațiunii, după cum i s-a mai spus. Având centrul la Paris, mișcarea a dobândit un caracter internațional prin faptul că s-a răspândit în saloane cosmopolite.
- ▶ Filosofia teoretică din epoca luminilor este dublată de filosofia practică cu caracter social-politic. În operele din acest domeniu sunt abordate probleme de drept natural, chestiuni privitoare la suveranitatea popoarelor, egalitatea indivizilor sau modul de guvernare.

Bibliografie:

- ▶ Costache, A. , Limba și literatura română, cls.a XI-a;
- ▶ <http://ro.wikipedia.org/wiki/Iluminism>.